

تبیین معجزات قرآنی بر اساس قرابت شکلی و معنایی آیات

مجموعه سوره بقره، آل عمران و نساء

دکتر فاطمه سادات علوی آبادی

سرشناسه : علوی علی آبادی، فاطمه سادات، ۱۳۵۲-

عنوان و نام پدید آور : تثبیت محفوظات قرآنی بر اساس قرابت شکلی و معنایی آیات در سوره های بقره، آل عمران و نساء / فاطمه سادات علوی علی آبادی.

مشخصات نشر : مشهد: انتشارات ۱۱۰ (صد و ده)، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری : ۱۱۳ ص.

شابک : 978-600-5358-80-3 ۱۰۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی : فیا

موضوع : قرآن - حفظ - راهنمای آموزشی

موضوع : Qur'an—Memorizing—Study and teaching

موضوع : قرآن - برگزیده ها

موضوع : Qur'anic selections

رده بندی کنگره : ۱۳۹۷ ت ۲۸۰/۴۸۰

رده بندی دیوبی : ۲۹۷/۱۵۱

شماره کتابشناسی ملی : ۵۱۴۷۵۴۴

عنوان: تثبیت محفوظات قرآنی بر اساس قرابت شکلی و معنایی آیات در سوره های بقره، آل عمران و نساء

مؤلف: دکتر فاطمه سادات علوی علی آبادی

ناشر: انتشارات ۱۱۰

قطع: وزیری

نوبت چاپ: اول - بهار ۱۳۹۷

تعداد صفحات: ۱۱۳ صفحه

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۸۰۰۰ تومان

چاپ: مقرب

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۵۸-۸۰-۳

همراه ناشر: ۰۹۱۵۷۳۹۹۲۸۱۴

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ (اعراف/ ۴۳)

مقدمه‌ی مؤلف

یکی از ابعاد مهجوریت قرآن^۱ که در آیات^۲ و روایات^۳ اشاره شده است، مهجوریت در «حفظ قرآن» است. در بین عاشقان کلام وحی، تعداد کمی موفق به حفظ قرآن کریم می‌شوند و از این تعداد، برخی به مرور زمان، محفوظات خود را فراموش می‌کنند. یکی از دلایل عمده‌ی فراموشی محفوظات، نداشتن برنامه‌ی منظم و فقدان متون علمی برای مرور محفوظات قرآنی است. در بحث مرور محفوظات، توجه به علاقه و سلیقه‌ی حافظان، بسیار مهم و اساسی است. بنابراین هر حافظ با توجه به زمان‌بندی منظم و نوع کاربرد محفوظات، می‌تواند متن جداگانه‌ای برای مرور محفوظات تنظیم نماید.

در این کتاب به نام «تثیت محفوظات قرآنی بر اساس قرابت شکلی و معنایی آیات در سوره‌های بقره، آل عمران و نساء»^۴ پشتمانی بحیاتی و سوابق تحصیلی نگارنده در زمینه‌ی «قرآن کریم» و «تاریخ اسلام» و با عنایت به این که تعداد زیادی از آیات قرآن، صیغه‌ی تاریخی نیز دارند تلاش شده است با «دسته‌بندی آیات قرآن کریم به وسیله‌ی کلید واژه‌ها»^۵ و «برجسته‌نمودن تصویر واژگان مشابه قرآنی در صفحات مجاور یکدیگر»^۶ یادآوری و تثبیت محفوظات ناچهارم ممکن تسهیل شود.

واضح است که هر آیه‌ی قرآن کریم، ضمن داشتن معنای ظاهری و تحت اللفظی، دارای بطن‌های متعددی است که در اثر شناخت بیشتر روابط آن با سایر آیات قرآن، عنوان جزئی از یک کل آشکار می‌شوند. حفظ قرآن کریم یک تصویر کلی از تمامی آیات در ذهن به وجود می‌آورد و جغرافیای آیات را در بین گروه آیات، سوره‌ها و کل قرآن مشخص می‌کند. به این ترتیب حافظ قادر است پس از یادآوری و بازبازی یک آیه در ذهن خود، کلیه‌ی آیاتی را که در لفظ و معنا به آن شباهت دارند بسیج نماید. پس از مرور ذهنی آن‌ها، به معنای جامع‌تر و کامل‌تری دست یابد. برای محقق علوم قرآن کریم، یک آیه مهم می‌محسوس و محدود دارد؛ اما اگر بخواهد آن آیه را با سایر آیات مقایسه نماید، باید از معجم الفاظ و موسوعات و منابع استفاده نماید. در حالی که حافظ قرآن، علاوه بر حفظ کلمات، جملات، آیات، گروه آیات و سوره‌های قرآن کریم، یادآوری و

۱- برای مطالعه در ابعاد مهجوریت قرآن، نگاه کنید: بنان، مریم، مهجوریت قرآن از دیدگاه امام خمینی، تهران، چاپ و نشر عروج، ۱۳۸۹

۲- الفرقان / ۳۰: وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا

۳- نهج البلاغه/ خطبه ۱۴۷: همانا پس از من، روزگاری بر شما فرا خواهد رسید که چیزی پنهان تر از حق و آشکار تر از باطل و فراوان تر از دروغ به خدا و پیامبرش صلی الله علیه و آله نباشد و نزد مردم آن زمان، کلاهی زیانمند تر از قرآن نیست، اگر آن را درست بخوانند و تفسیر کنند؛ و متاعی بر سود تر از قرآن یافت نمی‌شود، آن گاه که آن را تحریف کنند و معانی دلخواه خود را رواج دهند. در شهرها چیزی ناشناخته تر از معروف و شناخته تر از منکر نیست. حاملان قرآن آن را واگذاشته و حافظان قرآن آن را فراموش می‌کنند. پس در آن روز قرآن و پیروانش از میان مردم رانده و مهجور می‌گردند و هر دو غربانه در یک راه سرگردانند و پناهگاهی میان مردم ندارند ...

بازیابی‌های مداوم، ارتباط‌هایی متعدد را بین آیات و سوره‌ها درک می‌کند که معنی آیات را درخشان‌تر و واضح‌تر می‌نمایاند.^۱

در جمهوری اسلامی ایران، توجه به قرآن کریم، به عنوان یکی از دو میراث گرانبهای پیامبر اسلام ﷺ^۲ مورد اهتمام ویژه مسئولان نظام بوده و هست. به فرمایش امام خمینی (ره)، اگر قرآن نبود باب معرفت‌الله بسته بود الی‌الابد.^۳ ایشان به همه‌ی مردم و بخصوص قشر تحصیل‌کرده‌ی حوزوی و دانشگاهی توصیه می‌کردند با قرآن انس و مراوده‌ی بیشتری داشته باشند ... مباد که قرآن مهجور شود.^۴ مقام معظم رهبری در زمینه‌ی «حفظ قرآن» می‌فرماید: «یکی از چیزهایی که می‌تواند تدبیر در قرآن را به ما ارزانی بدارد «حفظ قرآن» است. ما حافظ قرآن، کم داریم. من قبلاً گفتم که در کشور ما حداقل باید یک میلیون نفر حافظ قرآن باشند؛ یک میلیون که عدد کمی است نسبت به این جمعیتی که ما داریم؛ اما حالا چون دوستان الحمد لله یک مقدماتی فراهم کرده‌اند، کارهایی را مثلاً ده‌اند و دارند برنامه‌هایی را فراهم می‌کنند برای این‌که انشاءالله حفظ راه بیفتد، ما هم امیدمان بیشتر شده و به جای یک میلیون، می‌گوییم: ان شاءالله ما باید ده میلیون نفر حافظ قرآن داشته باشیم.»^۵

البته همان‌گونه که حافظان قرآن، بی‌وقف هستند تمامی تلاش‌هایی که برای حفظ و تثبیت محفوظات قرآنی صورت می‌گیرد مقدمه است تا آنها «یمان، حق «تلاوت قرآن» را به‌جا آورند: الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ كَفَرَ بِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ» امام صادق (علیه السلام) درباره‌ی حق «تلاوت قرآن» فرمود: «آیات آن را با دقت بخوانند ... آن را درک کنند و به احکام آن عمل نمایند و به وعده‌های آن امیدوار و از وعده‌های آن ترسان باشند؛ در داستان‌های آن عبرت گیرند، به اوامرش گردن نهند و نواهی آن را بپذیرند. به خدا قسم منظور از حفظ کردن آیات، شریف و تلاوت سوره‌ها، یاد گرفتن اعراس و احساس نیست.»^۶ در پایان به تأسی از فرمایش قرآن کریم، «ایران را حافظان کرام را به تلاوت دعای حفظ قرآن»^۷ توصیه می‌نمایم:

۱- ناری ایبانه، محمد رضا، نگرش علمی به حفظ قرآن کریم، ماهنامه‌ی آیات، ش ۱، ۱۳۷۵ش، صص ۳۰-۳۱

۲- کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۱، مصحح: علی اکبر غفاری، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ ق، ص ۲۹۴: «إِنِّي نَارُكَ فَيَكُنْ لَمْزِينٍ إِنْ أَخَذْتُمْ بِهَا لَنْ تَضِلُّوا» کتاب الله عزَّ وَّجَلَّ وَ أَهْلُ بَيْتِي غَيْرِي - أَيُّهَا النَّاسُ اسْمَعُوا وَ قَدْ بَلَّغْتُ إِنَّكُمْ سَتَرُونَ عَلَى الْخَوَاضِ فَأَسْأَلُكُمْ عَنْهَا فَعَلِمْتُمْ فِي الثَّقَلَيْنِ وَ الثَّقَلَيْنِ کتاب الله جلَّ ذِكْرُهُ وَ أَهْلُ بَيْتِي.

۳- امام خمینی، صحیفه امام، ج ۱۷، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۹ش، ص ۴۳۳

۴- امام خمینی، صحیفه امام، ج ۲۰، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۷۹ش، صص ۹۱-۹۲

۵- بخشی از بیانات مقام معظم رهبری در دیدار قاریان، حافظان و اساتید قرآنی در تاریخ ۱۳۹۰/۵/۱۱

۶- بقره/ ۱۲۱

۷- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، ج ۳، قم، دار الحدیث، چاپ اول، بی تا، ص ۲۵۲۶.

۸- الفرقان/ ۷۷: قُلْ مَا يَغْنَبُ بَعْضُ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا

۹- کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، ج ۲، مصحح: علی اکبر غفاری، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ ق، صص ۵۷۶-۵۷۷.